

Bachelorgradsoppgave

Samtale med barn i vanskelige livssituasjoner

Conversation with children in difficult situations in life

Skrevet av:

Ann Kristin Hansen og
Lill Marie Due Brattås

VPL 310

Bachelorgradsoppgave i Vernepleie
Høgskolen i Nord-Trøndelag – 2014

Sammendrag:

Tittel: Samtale med barn i vanskelige livssituasjoner.

I denne oppgaven skal vi se nærmere på problemstillingen; hvordan kan samtale bedre barns forståelse og håndtering i vanskelige livssituasjoner. Vanskelige livssituasjoner kan forårsakes av flere ting i et barns liv, men i denne oppgaven har vi tatt utgangspunkt i konfliktfylte samlivsbrudd. På samfunnsnivå er det et høyt fokus på slike temaer som omhandler barn og dette kan kanskje komme av at samlivsbrudd har blitt mer “vanlig” en før. Litteraturen og statistikken viser oss også at dette i økende grad har blitt mer aktuelt. Formålet med oppgaven er å øke vår forståelse innenfor dette temaet, ved å se på om samtale som verktøy med barn etter et samlivsbrudd kan gi barnet en økt forståelse og håndtering av situasjonen i etterkant.

Vi har brukt en kvalitativ litteraturstudie som metode og har brukt både bøker, artikler og undersøkelser i denne oppgaven. En hermeneutisk tilnærming der hvor vi har fortolket litteraturen vi har funnet og belyst relevant teori for å kunne svare på denne problemstillingen.

Teori vi har lagt vekt på i denne oppgaven omhandler konflikt, barns modningsnivå og utvikling, fagpersoners kompetanse og samtale som verktøy. På bakgrunn av litteraturen vi har fordypet oss i opplever vi at det vil være viktig at barn får hjelp til å bearbeide sine følelser og tanker og få en bedre forståelse av situasjonen. Vi innser også at fagpersonenes kompetanse og deres kunnskap om barn vil være viktig for å ivareta barnets behov i et familieperspektiv. Det at fagpersonen har kunnskap om seg selv, barns utvikling og kommunikasjon kan bidra til at barnet blir satt i fokus og får hjelp til å forstå og bearbeidet situasjonen sin og kanskje på lang sikt forebygge psykiske utfordringer senere i livet hos barnet ved riktig tilnærming.

Nøkkelord: barn, samtale, samlivsbrudd, vanskelige livssituasjoner, kommunikasjon.

Innhold

Sammendrag:	2
1. INNLEDNING	1
1.1. Presentasjon av problemstilling.....	2
1.2. Oppgavens oppbygning	4
2. USYSTEMATISK LITTERATURSTUDIE	4
2.1. Innsamling av data.....	5
2.2. Metodekritikk.....	7
2.3. Etske refleksjoner.....	8
3. TEORI.....	9
3.1. Konflikt.....	9
3.2. Barns modningsnivå og utvikling.....	10
3.3. Fagpersoners kompetanse	13
3.4. Samtale med barn.....	15
4. DRØFTING	17
5. AVSLUTNING	21
Litteratur.....	23

ANTALL ORD: 9414

1. INNLEDNING

Årsaken til at barn havner i vanskelige livssituasjoner kan være flere, men vi har valgt å fokusere på barn som opplever et konfliktfylt samlivsbrudd. Det er mange familier som går i oppløsning og i en del av disse samlivsbruddene oppstår det ofte et høyt konfliktnivå mellom foreldrene. Noe av grunnen til dette er som oftest at det er barn inn i bildet som det skal samarbeides om. Statistisk Sentralbyrå viser til en artikkel fra 2005 at langt flere barn opplever brudd mellom foreldre enn det statistikken viser. Statistikkene tar i hovedsak utgangspunkt i ekteskapsbrudd. Når det gjelder samboerskap finnes det lite statistikk fra nyere tid som sier noe om hvor mange brudd det er per år som involverer barn. En undersøkelse som ble gjort i 1999 viser at langt flere barn opplever oppbrudd mellom foreldrene. Så mange som 21400 barn til sammen opplevde samlivsbrudd eller skilsmisse mellom sine foreldre, ikke 14000 slik separasjonsstatistikken viste fra det året (Noack, 2005). I 2013 viser statistikken at 10900 par tok ut separasjon og 9700 ble skilt (SSB, 2013). Vi ønsker å se på hvordan vi ved samtale kan bedre barnets forståelse og håndtering av situasjonen og sette barnets tanker, følelser og forståelse i system.

Med dagens økende psykiske helseproblemer som vi står overfor i vernepleiefaglig arbeid, kan vanskelige livssituasjoner til barn være en relatert årsak til at flere barn sliter både på skole og fritid, det med dårlig nettverk, selvtillit, lærevansker og mobbing (Stangeland, 2006). Ut i fra dette kan vi tenke at det vil være svært relevant for oss som vernepleiere å ha kunnskap om blant annet barn og kommunikasjon, barns utvikling og hvordan vi best mulig møter barna for å oppnå en god relasjon. Først da kan vi tenke at vi har et utgangspunkt for samtale og å kunne hjelpe barnet. Vi ønsker mer kunnskap om dette for å kunne gi de barna vi møter i vår yrkesutførelse som har behov for det en bedre støtte og forståelse. Dette vil kunne påvirke samhandlingen og relasjonen mellom oss og gi oss som vernepleiere et bedre utgangspunkt i møte med barn som har opplevd noe som gjør at livet kan oppleves litt vanskelig.

I vår forforståelse av samtale med barn i vanskelige livssituasjoner har vi begge to noen erfaringer på dette området selv. Dette i varierende grad både teoretisk og praktisk. Vi ønsker å se nærmere på hvordan vi kan øke vår forståelse for å bedre kunne møte disse barna ut i fra deres behov. Etter mye litteratursøk og diskusjoner så vi at dette var et tema man kunne vinkle

inn fra flere områder. Vi kunne se på årsaker til samlivsbrudd, senskader med tanke på psykisk helse, familierapi etc. Vi kunne favne et stort område om vi ønsket. Men ut i fra oppgavens størrelse og tid så vi oss nødt til å velge et område. Underveis ble vi delvis anbefalt å velge en konkret situasjon og valgte å se nærmere på samlivsbrudd. Samlivsbrudd er noe vi selv har erfart med barn inn i bildet, men når vi hadde lest litt litteratur og søkt på internett etter artikler, innså vi raskt at det var en fordel om vi omformulerte oss til konfliktfylte samlivsbrudd. Litteraturen gjør et tydelig skille på konfliktnivåene i samlivsbruddet. Litteraturen viser også til at samlivsbrudd ikke alltid er en dårlig løsning for barna, av og til får noen barn det bedre ved at foreldrene skiller lag. Om situasjonen hjemme har vært uholdbar tidligere kan et brudd medvirke til at situasjonen roer seg for barna, og det har ført til en bedre hverdag for barna (Bufetat, 2014).

Tanken vår er ikke å være i utredningsfasen hvor man skal finne ut om det er noe galt, det vet vi allerede. Vi ønsker å fokusere på hva man kan gjøre for barnet etter samlivsbruddet er et faktum og konfliktnivået er høyt. Det er nok trolig at de fleste foreldre ønsker å gjøre et samlivsbrudd så skånsomt som mulig for barna sine. De tenker mye på hvordan de kan gjennomføre de praktiske tingene slik at barna ikke skal lide unødvendig mye, men opplevelsen vår er at i konfliktfylte samlivsbrudd er ikke dette alltid like enkelt. Foreldrene blir mer opptatt av seg selv, sine følelser og konflikten. De glemmer at barna har behov for en trygg voksen som kan høre hva de føler og mener i en slik situasjon. I noen tilfeller har barna omtrent blitt brukt som et redskap i den enes kamp mot den andre (Haaland, 2002).

1.1. Presentasjon av problemstilling

Problemstillingen i denne oppgaven er:

Hvordan kan samtale bedre barns forståelse og håndtering i vanskelige livssituasjoner?

Vårt hovedfokus vil være barnet og tilnærmingene i samtalen med barnet og ikke omsorgspersonene til barnet i vanskelige livssituasjoner. Vanskelige livssituasjoner favner flere områder, det kan være barn som har opplevd blant annet overgrep, omsorgssvikt eller konfliktfylte samlivsbrudd. Med dette har vi valgt å konsentrere oss om en årsak som kan føre til at barn kan befinne seg i en vanskelig livssituasjon, og det er konfliktfylte samlivsbrudd. Ut i fra problemstillingen vil vi sette fokus på kunnskapen om barnet, egenskaper hos

fagpersonen, samtalen som verktøy og konflikt. Fagpersoners kompetanse kan inneholde og favne et stort område men i lys av problemstillingen har vi i hovedsak satt fokus på kommunikasjonskompetanse, relasjonskompetanse og fagpersonen som verktøy i samtalen. Konflikt har vi belyst i teoridelen da dette går igjen i vår oppgave da vårt fokus har vært konfliktfylte samlivsbrudd. Dette for å belyse hva begrepet konflikt kan dekke i denne sammenhengen.

Samtale:

Når man skal prøve å forstå et barn, må man være villig til å tenke kommunikasjon i en vid forståelse. Kroppsspråk, mimikk, gester, stemmestyrke og tonefall er like viktig i kommunikasjonen i tillegg til de ordene vi sier, fordi barn uttrykker seg på mange flere måter enn kun gjennom det verbale. (Holmsen, 2002)

Her velger vi å bruke samtale som et verktøy til både tilnærming, bedre forståelse og relasjonsbygging til barn med en utfordrende livssituasjon.

Barn:

Det å være et barn i et konfliktfylt samlivsbrudd kan bety ulike opplevelser og reaksjoner ut i fra alderen barnet er i. Haaland (2002) omtaler ulike stadier i denne prosessen, hvor man ser på alderen fra 0-3 år, 3-6 år, 6-8 år, 9-12 år, 13-17 år basert på barns reaksjoner i forhold til modningsnivå. I vår oppgave vil barnet være i fokus. Vi bruker begrepet barn uavhengig om det er ett eller flere barn i familien og uavhengig av alder.

Vanskelige livssituasjoner:

Vanskelige livssituasjoner kan forårsakes av flere ting, det kan være at barnet har blitt utsatt for blant annet overgrep, omsorgssvikt eller samlivsbrudd. I denne oppgaven har vi konsentrert oss om teori som omhandler konfliktfylte samlivsbrudd for å kunne ha en konkret årsak til at et barn kan befinne seg i en vanskelig livssituasjon.

1.2. Oppgavens oppbygning

Videre i denne oppgaven kommer metodekapitlet hvor vi begrunner valgt metode, usystematisk litteraturstudie, på bakgrunn av problemstillingen vår. Deretter beskrives det hvordan vi har innhentet data, altså hvordan vi har gått fram når vi har søkt etter bøker og artikler. Metodekritikk samt etiske refleksjoner har vi også belyst, viktigheten av kritiske vurderinger av gyldigheten og påliteligheten av litteraturen vi har valgt.

I teorikapitlet har vi presentert relevant teori om konflikt, barns modningsnivå og utvikling, fagpersonens kompetanse og samtale med barn. Vi har drøftet litt underveis i teorikapitlet men har valgt å ha med et eget drøftingskapittel som støttes opp av teorien vi har presentert og som til slutt skal hjelpe oss å svare på problemstillingen vår.

Deretter kommer en avslutning der vi kommer med vår konklusjon på problemstillingen ved å beskrive den forståelsen vi har etter å ha arbeidet med denne oppgaven. I tillegg en avsluttende refleksjonsdel hvor vi også sier noe om hvilke temaer vi ville jobbet videre med om vi skulle ha utvidet og videreutviklet oppgaven.

2. USYSTEMATISK LITTERATURSTUDIE

I metodekapitlet vil vi beskrive vår fremgangsmåte i forhold til valg av metode. I Dalland (2012) sier sosiologen Vilhelm Aubert noe om at for å kunne løse problemer og komme frem til ny kunnskap trenger man en metode. Metoden vil kunne bidra til at vi belyser problemstillingen vår på en faglig og interessant måte. Videre vil vi beskrive hvordan vi har hentet inn litteraturen og relevans for den litteraturen vi har valgt og bruke i forhold til søkestrategi

Vi har valgt en kvalitativ studie som metode for å belyse vår problemstilling i oppgaven vår. Formålet ved bruk av en kvalitativ metode er å bidra til en bedre forståelse og helhet rundt vårt utvalgte tema; barn og samtaler (Holme og Solvang, 1996). Vi har som mål å skape mer forståelse rundt hvordan samtaler kan bidra til å bedre barns forståelse og håndtering etter konfliktfylte samlivsbrudd. Dette ved at vi har innhentet, studert og bearbeidet eksisterende fagstoff som publisert faglitteratur, undersøkelser, forskningsartikler og lovverk. Gjennom

dette har vi sett at litteraturstudie vil bli det som vil være mest aktuelt for oss da vi hadde en oppfatning av at det eksisterer en del litteratur på dette temaet fra før. Det at dette er en bacheloroppgave gir også noen naturlige avgrensninger for oss som vi må ta hensyn til, tid og oppgavens omfang.

Ved å bruke eksisterende skriftlig materiale i vår oppgave, vil en litteraturstudie som metode være relevant for å kunne besvare vår problemstilling. Befring (2007) skriver at litteraturstudium er et forskningsopplegg og at man går systematisk gjennom det skriftlige materiale som finnes på området, for å kunne komme frem til en konklusjon som synes å være gyldige. På den andre siden slik Halvorsen (2008) sier at man trenger ikke alltid å gå systematisk til verks. Ofte starter en slik prosess usystematisk for å danne seg et overblikk og man kan kalle dette for en forstudie.

Her vil hovedmateriale i vår oppgave være publisert litteratur og forskning, hvor vi ønsker å tolke og finne en mening i det litteraturen sier opp i mot vår problemstilling. Vi har valgt en hermeneutisk tilnærming (Dalland, 2012). Befring (2007) sier noe om at ved en hermeneutisk tilnærming er forståelse, mening og refleksjon sentrale siktepunkt i forskningsarbeidet. Man har behov for en fortolkningsprosess for å oppnå helhetsforståelse. Disse tolkningene vil være viktige for oss for å kunne bidra til å forstå barnet bedre i samtalen. Dalland (2012) beskriver hermeneutikken med at den handler om å fortolke meningsfulle fenomener og å beskrive vilkårene for at forståelse av mening skal være mulig. En hermeneutisk tilnærming til litteraturen skal altså gi oss en dypere forståelse av litteraturen vi leser på valgt tema.

2.1. Innsamling av data

Vi startet tidlig i fjor høst med å finne relevant litteratur til vår problemstilling. En del av den relevante litteraturen vi har brukt har vi funnet gjennom anbefaling fra andre, ved søk i Hint sitt bibliotek og internettsøk. Ved internettsøkene har vi funnet relevante artikler i form av forskning og undersøkelser som er blitt gjort. Vi har også fått hjelp fra fagpersoner som jobber med barn fra en av våre praksisplasser til å anbefale relevant litteratur. Relevant pensumlitteratur fra 3 års studier er også representert i litteraturlisten vår.

I søkeprosessen har vi i hovedsak brukt BIBSYS i søken etter bøker. I søkeprosessen etter artikler og forskning har vi også gjort søk i søkebaser som ASK, NORART, PUBMED,

IDUNN forskning.no og Helsebiblioteket. Vi har også brukt Google, Google Scholar for å finne linker til forskningsartikler som har vært relevant for vår oppgave, som andre har brukt i sine artikler.

I starten søkte vi litt generelt ut i fra vårt tema for å få en oversikt over hva man kunne finne av relevant litteratur. Vi ønsket å få en oversikt om våre forventninger til at det eksisterer mye litteratur på temaet stemte. Vi følte også at vi trengte denne tiden på å orientere oss for å finne ut hvordan vi kunne formulere en problemstilling som vi kunne jobbe ut i fra før vi startet opp for fullt med arbeidet (Halvorsen, 2008). I orienteringsfasen benyttet vi oss av usystematiske søk, som nevnt tidligere var dette for å få en oversikt over hva som finnes men også for å se litt hvilke søkeord som ga oss de funnene vi ønsket. Søkeordene vi brukte var; barn, samtale, kommunikasjon, samlivsbrudd, vanskelige livssituasjoner og psykisk helse i varierende kombinasjoner. Da vi gikk over til å utføre mer systematiske søk var søkeordene vi benyttet mest; barn, vanskelige livssituasjoner, samlivsbrudd og samtale. Vi valgte i utgangspunktet å søke bare med norske ord, for å se hva som eksisterte av litteratur på norsk på temaet.

Etterhvert som vi fant artikler, så vi at mye av forskningen som var gjort på området hadde foregått internasjonalt. Vi begynte da å søke etter den forskningen som det var henvist til i de norske artiklene. De fleste var utilgjengelige i fulltekst og noen var ikke mulige å oppdrive. Søkeordene vi brukte var; children, conversation og divorce. I tillegg søkte vi på titler på aktuelle artikler som vi fant i kildehenvisninger til norske artikler. Etterhvert som vi fant artikler som vi fant interessante benyttet vi oss av deres kildehenvisninger for å se om det var noe vi kunne benytte oss av.

Da vi søkte etter relevante bøker i BIBSYS, fikk vi blant annet opp litteratur som vi tidligere hadde fått anbefalt, noe som påvirket utvalget. Vi brukte den første tiden på å lese oss igjennom den utvalgte litteraturen for å se om den passet til vår problemstilling. Etterhvert som vi leste fant vi ut at det var mye interessant å ha med i oppgaven, men ut i fra tid og oppgavens omfang, måtte vi ta et valg. Mange av de artiklene vi fant gikk litt i hverandre, så der valgte vi ut et fåtall som vi følte vi kunne bruke for å belyse vårt tema. Vi har ikke vært opptatt av antall artikler, men kvalitet og innhold. På et tidspunkt måtte vi konkretisere hvor vil ville med oppgaven vår, fordi vi satt på så mye generell kunnskap om temaet. Det er mange måter man kunne ha løst denne oppgaven på med tanke på at dette er et stort tema, hvor vi kunne ha valgt flere retninger. Vi ønsker å fokusere på samtalen med barnet og hvordan vi kan tilnærme oss som fagpersoner.

2.2. Metodekritikk

Når man skal samle informasjon til en bacheloroppgave er det viktig å vurdere kildene man benytter seg av. Vi må være kritisk i vår vurdering av informasjonen for se om den er troverdig, objektiv, nøyaktig og egnet (Dalland, 2012).

Noen av bøkene vi har valgt å bruke er fra tidlig 2000-tallet, det er altså over 10 år siden de ble publisert. I løpet av studie har vi blitt anbefalt å være oppmerksom på dette med bruk av eldre litteratur. Vi anser litteraturen vi har brukt som relevant og aktuell til tross for at den er over 10 år. Dette fordi temaet vårt gjør at bøkene omhandler kunnskap som ikke har forandret seg i senere tid. Kanskje kan man tenke at man har en annen kunnskap om hvordan man kan tilnærme seg barn og barns reaksjoner på lang sikt, men kunnskapen om barns utvikling og deres reaksjoner i samlivsbrudd har sannsynligvis ikke endret seg drastisk. Vi har undersøkt om det er alternative bøker av nyere dato som vi kunne brukt og eventuelt erstatte de det gjelder, men det har vært utfordrende å finne nyere litteratur. Vi tok en vurdering av det vi hadde og avgjorde at de bøkene vi hadde funnet var relevante og aktuelle for vår oppgave. Moxnes sin bok fra 2003 er et eksempel på kilde vi hadde måttet utelate om vi skulle hatt en begrensning på 10 år.

I søken etter litteratur til denne oppgaven var planen å bruke en søkematrise og en litteraturmatrise i utvelgelsesprosessen, men vi oppdaget raskt at dette ikke var en arbeidsmåte som vi anså som hensiktsmessig for oss. Vi valgte derfor å utelate dette og heller gjøre vurderinger av litteraturen vi fant etterhvert som vi formet oppgaven vår uten å føre den inn i en søkematrise der hvor vi gjorde våre vurderinger skriftlige og systematiske.

I artikkelen til Rød, Ekeland og Thuen (2008) viser de til en del tidligere forskning opp i mot skilte barn og psykisk helse som har blitt gjort i USA. Denne artikkelen har vi brukt i forhold til å øke vår forståelse rundt vårt tema. I artikkelen har forfatterne blant annet intervjuet barn og deres omsorgspersoner rundt tanker og følelser i hvordan et samlivsbrudd oppleves.

Forfatterne av denne artikkelen har brukt internasjonal forskning på området for å tillegge seg kunnskap om sitt tema. Den internasjonale forskningen de har brukt har det vært vanskelig å få tak i, men vi har valgt å bruke denne artikkelen som er både en primærkilde og en sekundærkilde. De viser til undersøkelser som andre har gjennomført, men har også en egen undersøkelse. Dette for at vårt hovedfokus ikke er psykisk helse, men vi har brukt den i vår søken etter kunnskap om temaet vi har valgt. Bruk av sekundærkilde fremfor primærkilde

kan vise svakheter, ved at vi må stole på forfatterne sine vurderinger og tolkninger av denne artikkelen. Per Arne Rød er sosionom og høgskolelektor, Tor-Johan Ekeland er professor i psykologi og Frode Thuen er psykolog, forsker og forfatter. Vi anser disse forfatterne for å ha betydelige mer kunnskaper enn oss selv innenfor dette temaet og vurderer artikkelen som valid og pålitelig. Selv om vi finner artikler og litteratur som er publisert gjennom anerkjente internettsider, foreninger o.l. må vi i hvert enkelt tilfelle vurdere artikkelens tematikk, metodisk kvalitet, resultater og overførbarhet.

Ved å velge en kvalitativ litteraturstudie som metode, må vi hele tiden vurdere å gjøre valg ut ifra den litteraturen man leser. Den hermeneutiske tilnærmingen (Dalland, 2012) betyr at vi fortolker den teksten vi leser. Om flere leser den samme teksten kan forståelsen hos hver enkelt være forskjellig. Det er derfor viktig å forsøke å fange opp det som forfatteren forsøker å formidle slik at vi kan rettferdiggjøre bruken av litteraturen og ikke tar det ut av sammenheng. Vi anså ikke kvantitative undersøkelser som noe alternativ til denne oppgaven både på grunn av tid og kapasitet. Skulle vi utført en kvantitativ undersøkelse basert på vår problemstilling, så hadde et standardisert spørreskjema vært en mulig tilnærming. Ved å velge en annen innfallsvinkel på en kvalitativ metode kunne vi valgt intervju blant fagpersoner som jobber med barn vært en måte og belyst fagpersoners kompetanse i forhold til samtale med barn og gitt oss en annen forståelse av tema. En større undersøkelse kunne vært og intervjuet barn i forskjellige aldre, for og fått deres subjektive tilbakemeldinger rundt deres tanker og følelser etter et samlivsbrudd. Med tanke på at det finnes mye litteratur både i form av bøker, e-bøker og artikler på internett anså vi det kvalitative som den mest anvendelige måten å tilnærme oss temaet.

2.3. Ethiske refleksjoner

Ethiske vurderinger i vår oppgave baserer seg på den forskningen og litteraturen vi har valgt å bruke i oppgaven vår. Dette for at vi har valgt en kvalitativ studie med en litterær tilnærming. Dalland (2012) sier noe om at forskningsetikken handler om å ivareta personvernet og sikre troverdigheten av forskningsresultatene.

Vi har eksempelvis brukt en undersøkelse gjort av Thuen, Rød og Ekeland (2008), hvor formålet med undersøkelsen var å få tilgang til barnas opplevelser og erfaringer av foreldrenes konflikter. Her har det vært viktig å se på hvordan forfatterne har tatt vare på barnas

personopplysninger og troverdighet i forhold til intervjuene som er blitt gjort. Ettersom undersøkelsene baserer seg på både barna og foreldrenes subjektive opplevelser så blir det viktig at vi forvalter den informasjonen de har fått videre på en etisk god måte. Ved at vi har valgt en kvalitativ litteraturstudie har vår forståelse blitt dannet ved å tolke andres litteratur og undersøkelser. Hadde vi valgt en annen metode som f.eks. intervju kunne vi fått andre resultater som kunne påvirket vår forståelse.

3. TEORI

I dette kapitlet presenteres relevant teori som skal være til hjelp for å kunne besvare problemstillingen vår. Teorikapitlet er delt inn fire underkapitler der vi belyser konflikt, barns modningsnivå og utvikling, fagpersoners kompetanse og samtale med barn. Utvalget av teori er basert på problemstillingen, altså for å kunne forstå barns forståelse og håndtering i vanskelige livssituasjoner.

3.1. Konflikt

Det finnes flere ulike typer konflikter og man kan dele opp i både konflikttyper og konfliktnivåer, dette avhenger både av hvor mange som er involvert og hva konflikten dreier seg om (Lystad, 1995 m.fl. i Skau, 2005). Begrepet konflikt gir ofte assosiasjoner om kranling og uenighet som er både hørbar og tydelig når man tenker i familiesammenheng. Konflikter kan også foregå i det stille og det blir ikke mindre merkbart for barn av den grunn. Tilbaketrukkethet, stillhet, uharmonisk familieliv og lav trivsel hos de voksne er noe barna merker på sinnsstemningen hos sine foreldre. Noen har også kommet dit at det er “dødt” mellom dem, de kjemper ikke en gang (Moxnes, 2003). De fleste har et ønske om at man skal ha det rolig og harmonisk, men endring og utvikling kan ofte føre med seg konflikter. Det som ofte er avgjørende er hvordan syn man har på det. Vi har alle forskjellige måter å håndtere konflikter, noen kan se på konflikt som kun noe negativt og skremmende mens andre ser det som en del av en prosess. Det som kan gjøre dette så vanskelig er når det oppstår kaos og man håndterer og opplever konflikten veldig forskjellig. Derfor kan man kanskje si at det er avhengig av hvordan den håndteres om det er en konstruktiv eller destruktiv konflikt (Skau, 2005).

I samlivsbrudd der det oppstår konflikter og det trengs en eller annen form for assistanse eller støtte av en fagperson eller offentlig instans, vil det gi et signal om at familiens ressurser ikke strekker til i forhold til barnets behov. Dette kan ofte oppleves som kritikk og at foreldrene får følelsen av at de ikke er i stand til å ta vare på sitt eget barn (Øvreide, 2009).

3.2. Barns modningsnivå og utvikling

Når man skal snakke om barn og barns forutsetning for kommunikasjon må vi helt tilbake til fødselen. Tetzchner (2001) sier noe om at for at barn skal utvikle seg normalt er man avhengig av å ha kompetente omsorgspersoner rundt seg. De kompetente omsorgspersonene til barnet kan være flere. Barnet er i stand til å danne nye og flere tilknytningsrelasjoner etter hvert som det opplever separasjoner fra de man har tilknytning til. Etablering av tilknytning skjer først og fremst til mor og far, men også andre nære familiemedlemmer som f.eks. besteforeldre. Etter hvert vil også venner, barnehagepersonell og lærere være kompetente omsorgspersoner som barnet vil kunne etablere en tilknytning til når mor og far ikke er tilstede. I tilknytningsfasen skapes det et følelsesmessig bånd mellom barnet og omsorgspersonene som danner grunnlaget for utviklingen av barnets selvoppfatning, trygghet og tillit (Håkonsen, 2009). I samspillet med de menneskene rundt seg og de erfaringene de gjør seg vil dette være avgjørende for barnets utvikling videre. De tilegner seg språklige og kommunikative ferdigheter innenfor en sosial og relasjonell ramme som vil endre seg med alderen. Håkonsen (2009) beskriver at barn er særlig følsomme for språklig stimulering i alderen mellom ett og tre år og at påvirkning og endringer fra omgivelsene vil kunne ha større effekt i denne perioden. Språk er grunnleggende i barns personlige og sosiale utvikling, derfor vil kunnskap om hva barn forstår og hvordan de uttrykker seg være viktig i alt arbeid med barn.

Barns forutsetning for å delta i en barnesamtale avhenger litt av hvor barnet er i det kognitive utviklingsforløpet. Den kognitive utviklingen til et barn innebærer det å kunne oppfatte, forstå og forholde seg til sine omgivelser. Dette gjennom prosesser som blant annet involverer hukommelse, persepsjon, språk og problemløsning (Håkonsen, 2009). Her kan man se hvordan barnet tilegner seg kunnskap ved og utforske og gjøre egne erfaringer blant annet ved å resonnerer og vurdere omgivelsene rundt seg. De kognitive prosessene utvikler seg i takt med alderen til barnet. Gamst (2011) sier noe om at hvilken alder barnet er i under en samtale vil kunne sette begrensninger for hvor man vil med en samtale. Hva man ønsker å innhente av

informasjon fra barnet og at man tilpasser kommunikasjonen etter barnets alder og utvikling blir viktig. Det er også viktig å være oppmerksom på de individuelle forskjellene, der man kan møte variasjoner i personlighet, behov og erfaring til barnet.

Et samlivsbrudd for et barn er en prosess og de ulike prosessene kan forløpe seg forskjellig. Barnets reaksjon på de forskjellige prosessene kan også forløpe seg forskjellig ut i fra hvilket nivå i utviklingen barnet befinner seg. Dette også i forhold til hvilken plass barnet har hvis det er søsken inn i bildet, hvilket forhold man har til sine omsorgspersoner og engasjement i familien (Haaland, 2002). Barnas samtalekompetanse og deres rett til å uttale seg er også en faktor man må se på i en slik sammenheng. I FNs barnekonvensjon og i barneloven § 31 står det at barn har rett til å uttale seg. Det skal tas høyde for barnets alder og modenhet i forhold til i hvor stor grad deres mening skal vektlegges (Bufetat, 2014).

Haaland (2002) sier noe om hvordan barns reaksjoner er basert på ulike modningsnivåer i henhold til aldersnivå:

Småbarn, alder 0-3 år: I denne alderen har barnet et stort behov for trygghet i sin tilværelse. Bekreftelse i relasjonen mellom barnet og omsorgspersonene er viktig og deres emosjonelle resonans er knyttet til disse. Det vil si at de følger i takt med mor og far i sine uttrykk når det kommer til følelser som ved f.eks. gråt og latter. Når mor ler, ler også barnet. Dette gjør at barnet i denne alderen er spesielt vare for følelsesmessige endringer i klimaet ved f.eks. et samlivsbrudd. Barnet har ingen forståelse for hva et samlivsbrudd er og konsekvensen av det som blir snakket om. Det handler mer om at barnet kjenner på forvirringen rundt det som var og som ikke er der lenger. Mor eller far har flyttet, nye omgivelser resulterer i f.eks. ny plass å sove på. Stabiliteten som barnet i den alderen har hatt blir revet bort og barnet kan få følelsen av å ha mistet eller blitt forlatt.

Førskolebarn, alder 3-6 år: Barnet er i en alder hvor lek og morro er viktig og fantasi og virkelighet glir over i hverandre. Dette kan bidra til at barnet kan lage sin egen historie ut i fra bruddstykker man hører på, om hva et samlivsbrudd vil kunne bety for dem. I denne alderen går også utviklingen fremover i et hurtig tempo og de er sine egne midtpunkt. De vil kunne stå i fare for å ta inn over seg foreldrenes stress og knytte negative reaksjoner til seg selv. Ved at de i denne alderen ikke sier så mye direkte over hva de tenker og føler, vil det kunne gjenspeile seg i deres atferd.

Småskolebarn, alder 6-8 år: Barn i denne alderen viser en større evne til abstrakt tenkning, og kan nå orientere seg om nåtid, fortid og framtid. Der hvor fantasi og virkelighet gled mer inn i hverandre tidligere, begynner nå de voksnes svar og forklaringer å bli viktige. Med at barnets behov for egen forståelse øker, vil det bli viktig at de voksnes forklaringer foregår på en enkel måte, slik at man ikke øker barnets usikkerhet i forhold til hva som er rett og galt.

Skolebarn, alder 9-12 år: I denne alderen er barnet på tur inn i realistenes verden, hvor man opplever mer nøkternhet, orden og rettferdighetssans. De er kommet til et stadium hvor de ønsker å gjøre egne vurderinger på hvordan ting gjøres og forstås. Barnets forståelse og vurderinger rundt et samlivsbrudd kan bidra til at de ønsker å ordne opp på sin måte, i god tro om at de hjelper til. Mor og far er fremdeles viktige, men at venner og aktiviteter utenfor hjemmet begynner å bety mye. Foreldrene skal være tilgjengelige hjemme, det skal være ro i hjemmet, mens barnet kan leve sitt liv i det sosiale miljøet.

Ungdomstid, alder 13-17 år: Løsrivelse fra hjemmet og foreldrene og teste ut nye veier å gå ut i den store verden på, er kjennetegnet på ungdomstiden. Man er ofte usikker på seg selv, hormonene er i full blomst og man skal inn i en ny tilværelse; voksenlivet. Den trygge og stabile base, som er hjemmet og foreldrene, skal være plassen hvor man kan blåse ut sine frustrasjoner og få støtte på det. Ved et samlivsbrudd vil man kunne uroe dette systemet fordi foreldrenes oppmerksomhet dreies over til deres problemer og ikke ungdommens. Dette vil kunne føre til utrygghet og stressreaksjoner og påvirke deres utvikling og tilpasning.

Tetzchner (2001) sier noe om at barn er ofte motstandsdyktige mot enkelterfaringer. Men at det er de gjentatte erfaringene og kontinuiteten over tid med f.eks. høyt konfliktnivå som vil kunne gi eventuelle langtidseffekter på personlighetsutviklingen.

Studier viser at miljøet i oppveksten til barnet har en større betydning en tidligere antatt, fremfor arv og gener. Kvaliteten på omsorgen fra mor spiller en stor rolle i forhold til utviklingen av både hjernen og atferd til barnet de første leveårene. Studien viser også til at barn som erfarer omsorgssvikt eller andre former for traumer knyttes til økt risiko for en rekke psykologiske vansker som angst, depresjon, personlighetsforstyrrelser, PTSD og Schizofreni. Stress i relasjonen til primære omsorgsgivere eller andre omsorgspersoner i barndommen indikerer funn på at psykiske lidelser er knyttet opp mot dette. Trygghet i relasjonen og gode samtaler kan bidra til en positiv endring i de psykologiske vanskene. Som fagpersoner bør vi

ha økt fokus når det gjelder forebygging av psykologiske vansker. Trygge voksne tilknytningspersoner er viktig at alle barn har tilgang til i sitt oppvekstmiljø (Fosse, 2009).

3.3. Fagpersoners kompetanse

Når man som fagperson skal samtale med barn vil det være avgjørende at man har en bevissthet om barn, barns kommunikasjonskompetanse og hvordan man kan oppnå god kontakt for å få deres tillit (Langballe, 2011). I Johnsen og Torsteinssons (2012) beskrives det at familierapeuter ofte vegrer seg for å inkludere barn i behandlingen pga. sin egen utilstrekkelighet når det kommer til samtaler med barn. Det å føre en samtale med et barn kan oppleves som utfordrende og dessverre fører dette til at barna ofte blir oversett også i en slik sammenheng. Hvis man da søker hjelp f.eks. i Bufetat familievernkontor, barnevern og helsestasjoner for hjelp i slik situasjon, er man ofte prisgitt den fagpersonen man får og hvordan kompetanse den har. Jobber man i slike yrker som omhandler barn og familier vil det være en viktig faktor hvordan man inkluderer og ivaretar barna. Man kan anta at man vet hva barnet er opptatt av, bekymrer seg for og hva de tenker på, men man vet det ikke med sikkerhet før barnet selv får fortelle (Eide og Eide, 2007).

Som fagpersoner er det en del etiske aspekter man må ta høyde for i arbeid med barn. Ved å utelate barn bryter man barns rettigheter. Barn i vanskelige situasjoner kan også bli mer skadelidende ved og ikke få delta i samtaler og endringer som omhandler deres liv. Det kan oppstå mer forvirring og barnet får enda en påkjenning i tillegg til de utfordringer det ellers står ovenfor ved å bli utelatt. Som fagpersoner har vi en maktposisjon ovenfor dem vi jobber med og spesielt ovenfor barn. Som fagpersoner har vi et ansvar for å bringe fram barneperspektivet i vårt arbeid (Gamst, 2011). Samtidig er det viktig å tenke over at barn kan være lettpåvirkelig, de kan påvirkes til å si eller fortelle det de blir fortalt eller de tror forventes av dem. Fagpersoner med god kunnskap om hvordan man kommuniserer med barn og har det etiske aspektet i bakhodet, vil kunne åpne opp for at barnet selv skal få komme med sin opplevelse og beskrivelse av situasjonen, og vil med det bedre ivareta barnet og dets rettigheter og behov (Gamst, 2011).

Barn i vanskelige livssituasjoner viser seg ofte å ha udekkede behov, det kan være i forhold til omsorg, informasjon eller medopplevelser. Dette kan gjøre seg synlig når barna skal forholde seg til nye mennesker. I nye relasjoner kan de enten være svært tilbaketrukket eller de kan

være veldig ukritisk og kontaktsøkende. Ved det siste kan det ofte føre til usikkerhet, irritasjon og vi kan oppleve å mislike barnet på grunnlag av dette (Øvreeide, 2009). Vår emosjonelle mestring vil derfor være avgjørende for hvordan relasjonen utarter seg. Enkelt sagt: *“Vår empatiske respons er både en ressurs og en egen utfordring å mestre”* (Øvreeide, 2009:50). Øvreeide (2009) beskriver at vår emosjonelle inntoning og de signaler vi sender barnet i samtalen vil påvirke og være avgjørende for utviklingen.

Selvrefleksjon vil være til hjelp når vi som fagpersoner skal forholde oss til barn for å sortere våre egne følelser og reaksjoner. Vi skal ikke holde de unna men de kan gi oss informasjon om vi forsøker å tolke og forstå vår egen reaksjon opp i mot barnets atferd (Øvreeide, 2009). Det er ikke alltid man kan forutse hva som vil komme fram i en samtale med et barn i en vanskelig livssituasjon. Det vil derfor være viktig å tåle informasjonen som kommer om den er trist, uforståelig eller uventet og den kanskje strider mot den forestillingen vi har om hvordan et barn skal ha det (Gamst, 2011).

Vi påvirker situasjonen og som nevnt tidligere vil det være avgjørende at man skaper en god relasjon og trygghet for barnet. Samsvar mellom det vi sier og det vi viser med f.eks. kroppsspråk, kongruent kommunikasjon, vil fremme trygghet og tillit framfor om man er vag og tvetydig (Skau, 2005). For at vi som fagpersoner skal kunne forstå kommunikasjonsprosessen og kunne legge til rette for god kommunikasjon må vi være bevisst på samhandlingen og dens betydning. Samhandlingen kan virke både fremmende og hemmende og det vil være avgjørende for relasjonen at fagpersonen innehar kompetanse og bevissthet på dette (Røkenes og Hanssen, 2002). Hvordan vi oppfatter barnet og hvordan vi møter barnet vil påvirke hvordan en samtale vil gå. Det er lett at man forklarer det som skjer i relasjonen ved at man tilegner barnet egenskaper både på godt og vondt, framfor at vi tenker; Hvorfor utviklet samtalen seg slik den gjorde? Hvordan møtte jeg barnet? Var det noe jeg burde gjort annerledes? (Gamst, 2011).

For å oppnå et godt grunnlag for kommunikasjon med barn må man på forhånd jobbe for at man har gjensidig engasjement både i relasjonen og i temaet man skal ha samtale om slik at barnet føler at de trygge rammene er på plass (Øvreeide, 2009).

3.4. Samtale med barn

Det vil være viktig å tilrettelegge ut i fra hensikten med samtalen. På samme måte som voksne er også barn forskjellige og unik (Eide og Eide, 2007). Når det kommer til selve samtalen må man først tenke gjennom; hva er formålet med samtalen? I Øvreeide (2009) deler man opp i to hovedformål med samtalen; informasjonsgivende og bearbeidende samtaler og undersøkende samtaler. Undersøkende samtaler er ikke vårt fokus her, da det går mest på å innhente informasjon både fra barnet og de voksne rundt for å kunne vurdere og etterhvert vil det ofte føre til tiltak. Informasjonsgivende og bearbeidende samtaler vil ha som hensikt å dekke barnets umiddelbare og langsiktige behov. Slike samtaler kan blant annet hjelpe barnet med forståelsen, bearbeidelsen og håndteringen av opplevelser, følelser og tanker (Øvreeide, 2009). Her gis det i første omgang støtte og informasjon til barnet og en slik tilnærming vil være relevant for vår oppgave.

I samtaler med barn må man som voksen tilpasse samtalen og det er flere hensyn å ta. Alder, utviklingsnivå og omsorgsbetingelser er faktorer som spiller inn. Ofte kan man oppleve at barn i vanskelig livssituasjoner kan ha et lavere funksjonsnivå enn det alderen tilsier. Med andre ord kreves en tilrettelegging som er tilpasset barnets faktiske kognitive nivå, språklige forutsetninger og situasjon uavhengig av alder om man opplever at barnet har behov for det (Øvreeide 2009). Barn opplever og håndterer utfordringer forskjellig, man må derfor også tilpasse samtalen ut i fra om barnet har en internaliserende- eller eksternaliserende atferd (Johnsen og Torsteinsson, 2012)

Når man arbeider med barn på en slik måte er det overveielser vi må ta hele tiden, metoden vi velger og vår tilnærming må være gjennomtenkt og målrettet. Vi må trå varsomt for at valgene vi gjør ikke får negative konsekvenser for barnet. Barn har ikke samme utgangspunkt for å kunne se det langsiktige og det erfaringsbaserte perspektivet som voksne har og er derfor avhengig av at de voksne rundt seg ivaretar dem (Øvreeide, 2009). Barn som er i vanskelige livssituasjoner er ofte ikke klar over hvor ille situasjonen er, de har ikke de samme referansepunktene som oss voksne (Gamst, 2011). Ofte synes barn det er utfordrende å sette ord på følelser og hendelser som er vanskelige. De kan føle på skyld og skam og dette kan forsterkes, enten ved at de voksne rundt ikke tar tak i situasjonen eller at barna ikke blir tatt på alvor om de forsøker å varsle ifra. Vi som voksne må vise barna at vi tåler det som blir sagt og

at vi tar både barnet og informasjonen på alvor ved å være direkte, tydelig og oppriktig (Langballe, 2011).

Her kommer en kortfattet beskrivelse av viktige momenter man bør tenke gjennom når man skal gjennomføre en samtale.

Forberedelse i forkant av samtalen er viktig, både mentalt og i form av praktiske ting. Tenk gjennom hva man vet på forhånd, hvorfor skal denne samtalen finne sted og hva ønske man ut av den er spørsmål man kan stille seg. De fysiske rammene kan ha innvirkning på hva man får ut av samtalen, tidspunkt for samtalen, mulige forstyrrende elementer og arena er viktige momenter her (Langballe, 2011). Det er flere ting man må tenke over når man velger arena. Velger man f.eks. skole eller hjemmet kan det på den ene siden oppleves invaderende, mens noen kan føle det trygt når de er på en kjent arena. Kontoret til fagpersonen kan oppleves som skremmende og formelt, men det kan være nyttig om barnet undrer over hvem fagpersonen er og hvor den jobber. Det kan gi barnet et bilde på hvilken rolle man har. I noen tilfeller kan det hjelpe og gjøre uformelle aktiviteter sammen med barnet, som f.eks. biltur, gåtur, håndarbeid eller andre aktiviteter som barnet liker. Dette kan føre til at barnet synes det er lettere å snakke når man ikke trenger å sitte ved et bord å se hverandre i øynene, men ha fokus på det man holder på med samtidig som samtalen går (Øvreeide, 2009).

Når man skal etablere kontakt med barnet er det viktig å ta seg tid, temaet for samtalen er viktig men ikke begynn rett på. Vis barnet at du er nysgjerrig og oppriktig interessert i å lytte på det som blir fortalt. Når man føler man kan gå over på temaet for samtalen er det viktig å være tydelig, forsøke å stille spørsmål som fører til at barnet får fortelle med egne ord (Langballe, 2001). Øvreeide (2009) er opptatt av at fagpersonen er flink til å beskrive, alt fra hva man ser hos barnet, identitetsmarkører, til hva vi skal gjør og hvor vi skal sitte, struktur. Bemerket man ting ved barnet som barnet selv liker blir ofte barnet mer opptatt av deg også. Struktur kan være med på å trygge barnet, det blir forutsigbart og oversiktlig. Det er viktig å være tydelig og anerkjennende i en slik fase, men også avventende. Gi barnet rom til å tilpasse seg situasjonen og informasjonen du gir. Ta tak i det barnet sier og gjenta eller oppsummere det som barnet har sagt for å få samtalen videre eller for å forsikre seg at man forstått riktig. En slags oppsummering vil også være viktig i avslutningsfasen av samtalen. Vær tydelig ovenfor barnet hvordan informasjonen vil bli brukt eller ivaretatt. Åpne for at man kan fortsette samtalen senere om det er rom for det og om barnet selv ønsker det, før man så vender temaet over til andre dagligdagse ting for å avslutte skånsomt (Langballe, 2011)

Viktige momenter blir derfor; Hvordan man formulerer seg har mye si for hvordan den andre responderer, derfor er det viktig å stille åpne spørsmål. Dette også for å unngå å legge ord i munnen på barnet ved legge føringer med antagelser. Å lytte aktivt til barnet vil påvirke hvordan og hvor mye barnet forteller. Ved å lytte ut barnets fortellinger og oppfordre barnet til å fortelle kan man få mye informasjon og forståelse av barnet. Støtt barnet underveis ved å bekrefte og anerkjenne, men også det å tåle stillhet er viktig. Barn trenger av og til tid til å tenke seg om, men stillheten kan også få barnet til å tenke på andre ting underveis som kan være av nytte. La barnet få den tiden det trenger (Langballe, 2011).

Det er mange hensyn å ta og det er mye man kan planlegge i forkant, men like viktig er det å huske at man ikke kan planlegge alt. Som fagperson er det viktig å forberede det man kan, men samtidig gå inn i relasjonen og samtalen ved å være åpen for det som barnet bringer inn. Samtaler kan ta en annen vending enn hva man ventet i forkant og det er da viktig at den voksen er fleksibel og har god dømmekraft for å håndtere dette på en god og hensiktsmessig måte (Gamst, 2011).

4. DRØFTING

Vi ønsker å se nærmere på hvordan samtale som verktøy kan bedre barns forståelse og håndtering i vanskelige livssituasjoner. Barn blir sjelden inkludert i selve prosessen før et samlivsbrudd er et faktum. Foreldrene vil være viktige samtalepartnere, men man vet ikke alltid hvordan man skal gripe an dette. Når konfliktnivået er høyt har ofte foreldrene nok med seg selv og konflikten, barna kan da ofte bli satt i skyggen av dette. Emosjonelle og strukturelle endringer vil kunne påvirke barnet i denne konflikten når livssituasjonen endres (Haaland, 2002). Hvordan vil barnet reagere når mor og far ikke skal bo sammen lenger? Barnas reaksjoner i samlivsbruddet vil kunne variere i forhold til konfliktnivået, altså hvordan foreldrene har det i prosessen og barnets alder vil kunne ha en innvirkning (Moxnes, 2003). Barna kan i følge Moxnes (2003) oppleve samlivsbruddet som en svært egoistisk handling og dette kan utløse flere reaksjoner hos barnet. Sinne, gråt, redsel og bekymring er noen av de følelses aspektene som barnet står overfor når de ikke helt vet hva som skjer i situasjonen. Kanskje kan man se dette i lys av at barn ønsker å se på hjemmet som en “trygg havn” der

hvor man vet hva som venter seg og man har sine trofaste omsorgspersoner. Hva nå når dette er i endring? Hvordan kan samtalen bidra til økt forståelse for barnet?

I samlivsbrudd der konfliktnivået er høyt vil det være vanskelig å skjule for barna at man er uenig. Det kan også tenkes at man ikke snakker tilstrekkelig med barna fordi man ønsker å skåne barnet. Man tenker at barna blir utsatt for nok om man ikke til stadighet skal informere om hva som skjer. Risikoen da er at barnet kan få mangelfull og sporadisk informasjon (Haaland, 2002). Det beste er om man får til å snakke med barna underveis og fortelle hva som skjer framfor at barna blir redde og selv danner sin egen forståelse eller fantasi av situasjonen. Barn føler det når noe er som det ikke skal, men ofte reagerer de på andre måter enn voksne og det kan by på utfordringer om de som er nærmest barnet ikke oppfatter signalene barnet sender (Eide og Eide, 2007). Et høyt konfliktnivå i et samlivsbrudd kan ofte være ødeleggende for mange parter, men med rett fokus kan det også bidra til vekst, utvikling og endring (Skau, 2008). Hvordan kan vi som fagpersoner hjelpe barna med å forstå og håndtere et samlivsbrudd, når omsorgspersonene til barna har nok med konflikten seg i mellom?

Med omsorgspersoner tenker man gjerne mor og far, men et barn har som regel fler omsorgspersoner rundt seg som har en stor og viktig rolle i livet deres. Hvis man tenker ut i fra et barn som går på småtrinnet i skolen vil lærer eller lærerassistent kunne ha en stor rolle og være en tillitsperson for barnet på denne arenaen. Det kommer også fram i litteraturen at det er ofte på slike arenaer at eventuelle atferdsendringer gjør seg gjeldende og vil være synlig om barnet opplever noe som vanskelig. Noen har også lettere for å snakke om sine utfordringer med disse omsorgspersonene da de innehar en helt annen rolle enn mor og far eller øvrig familie og møter barnet på en annen måte.

Når to personer møtes og velger å leve livet sammen danner de nye relasjoner ved å bringe to familier sammen i form av svigerforeldre, svigerinner, svogere og felles barn etc. Hva skjer da med relasjonene når dette skal splittes opp igjen? Her vil konfliktnivået spille en stor rolle for alle parter. Samlivsbrudd kan ofte vekke mange og motstridende følelser for de som er involvert og medfører ofte store endringer i livet (Haaland, 2002). Uansett hvordan konflikten utarter seg har den en innvirkning på barnet som er involvert. I etterkant av bruddet handler ofte konflikten om selve barnet, hvor det skal bo, samvær og økonomi. Barnet kan da ofte føle at de er konfliktenes kjerne, noe som kan være tungt for et barn å kjenne på. Foreldrene

skal kjempe for barnas beste i slike situasjoner, men ender ofte opp med å være selvopptatte og har sine egne rettigheter i fokus for å vinne gjennom hos den andre. Slik blir barnets ønsker og behov ofte i skyggen av konfliktene (Moxnes, 2003). Kanskje er det lett å glemme at barna også har et behov for å snakke om sine følelser og reaksjoner i en slik situasjon?

Barn vil vanligvis kjenne på en sorgfølelse og savn etter et samlivsbrudd. Dette kan man ikke tenke at man får bukt med, men man kan lette situasjonen for barnet med å tilrettelegge for at det er lov å snakke om hvordan man har det. Barnet må få lov til å reagere på det som skjer ved å vise følelser, om det er tristhet, sinne, forvirring eller lettelse. Barn kan ha problemer med å sette ord på følelser, da kan det være nyttig å ta i bruk samtale som verktøy som gjør at barn får hjelp til å sette ord på disse og også bearbeidet dem (vfb.no, 2013). Det å få luftet tanker og følelser kan ofte gjøre hverdagen lettere for barnet. Kanskje bunner noen av følelsene i at de ikke har oversikt over situasjonen og at foreldrene ikke har vært tydelig nok ovenfor barna. For at barna lettere skal kunne forstå og håndtere en slik stor endring i livet, kan man kanskje tenke at det er viktig å ta visse hensyn. Kanskje vil en fagperson kunne møte barnas behov på en annen måte enn foreldrene som kan hjelpe barna gjennom dette?

Overordnet mål for fagpersonen må være å skape trygghet og vise barnet respekt for at relasjonen skal bli god og barnet skal føle at dette er en person som går an å snakke med. Barnet kan ha mange spørsmål som går på alt fra; hvorfor skal mamma og pappa gå fra hverandre? Når skal dette skje og hvor skal jeg bo? Må jeg reise langt mellom foreldrene mine? Er det min skyld? Hva har jeg gjort galt? Akkurat hva barnet undrer seg over og føler på må barnet selv få beskrive, men det vil være viktig at fagpersonen gir rom for at slike følelser skal få komme fram. Fagpersonen kan bistå barnet med å få oversikt over situasjonen og kanskje også hjelpe barnet med å tenke over hvordan den ser for seg at det skal håndteres. Kanskje har barnet konkrete ønsker eller tanker om hvordan praktiske ting skal gjennomføres eller hvordan de ikke vil ha det. Dette vil være viktig informasjon for foreldrene om barnet vil at dette skal videreformidles. Inkluderer man foreldrene i samtalene etterhvert, kan man få flere virkninger av dette. Det kan gjøre at mor og far i beste fall ser viktigheten av samarbeid. Om de ikke klarer å løse konflikten helt så kanskje det kan bidra til at foreldrene tenker mer over hvordan barna har det og hvordan de kan gjøre situasjonen lettere for barnet. Hvordan foreldrene snakker om hverandre ovenfor barna vil også være noe som kan påvirke barnas opplevelse av tiden etter samlivsbruddet (Johnsen og Torsteinsson, 2012). Kan man tenke at fagpersonen har et godt utgangspunkt for å bidra til at barnets stemme kommer bedre fram?

Det å ha slike samtaler med barn når de står ovenfor slike store endringer i livet kan som nevnt by på utfordringer, spesielt når konfliktnivået er høyt. Barna kan føle at de blir stilt ovenfor valg de ikke føler seg komfortable med. Barna har vanligvis et slags avhengighetsforhold til begge foreldrene og ved å si sin mening vil de kanskje føle det som å ta noens side, eller velge en av dem. Det er slike valg barn skal slippe å stå ovenfor. Noen barn kan raskt ta skylden for at foreldrene krangler mens andre kan føle et behov for å være meglere (Øvreeide, 2009). Det å samtale med barn kan oppleves utfordrende, men er ikke mindre viktig av den grunn. Forskning viser at når barna selv får fortelle sin historie får man mer kunnskap om hvordan situasjonen til barnet egentlig er, og det vil være enklere å sette inn adekvate tiltak (Grønlie, 2010). For fagpersoner som ofte står ovenfor slike situasjoner der de skal forholde seg til barn vil det være viktig å inneha en del kunnskap om hvordan man skal tilnærme seg barnet i samtalen og om samtale som verktøy. Som fagpersoner og voksne er vi vant til at vi er de som skal informere og videreføre erfaringer, men i en slik situasjon er det barnet som sitter på informasjonen og vi må være den som lytter. Barnets perspektiv må være fokus i samtalen og det kan vi best ivareta ved å la barnet få fortelle så fritt som mulig (Langballe, 2011).

Barn reagerer forskjellig på konflikter, men at konflikter gjør samlivsbruddet til en større påkjenning for barnet og øke barnets stressnivå er vel ikke usannsynlig. Hvordan fagpersonen gjennomfører samtalen vil derfor ha mye å si for hvor nyttig den blir for barnet. Fagpersonen blir en objektiv part og kan kanskje lettere konsentrere seg om barnet og barnets behov mer enn hva foreldrene evner i en slik situasjon. Forberedelse fra fagpersonens side vil være viktig, men like viktig er det å ta med seg at det er ikke alt som kan planlegges. Hva barnet bringer inn i samtalen kan være vanskelig å forutse. Fagpersonen må ta oppgaven med å strukturere samtalen men det vil være viktig og ikke ta styringen. Det å kunne ta ting på sparket vil være avgjørende for samtals utvikling, det kan komme opplysninger og informasjon man ikke var forberedt på, men som fagpersonen må tåle å ta i mot og håndtere sammen med barnet (Øvreeide, 2009). Kan man anta at konfliktfylte samlivsbrudd påvirker barns psykiske helse over tid?

Det er viktig å påpeke at ut i fra undersøkelser som er gjort går det bra med de fleste barn som opplever at foreldrene går fra hverandre. Samlivsbrudd regnes som en risikofaktor for psykososiale utfordringer for barn på sikt, men heldigvis gjør det seg ikke gjeldene for alle, men at faren er større for barn som opplever høyt konfliktnivå mellom foreldrene er ikke

usannsynlig (Bufetat, 2014). Både norske og internasjonale undersøkelser viser at barn med foreldre som ikke bor sammen har dobbelt så høy risiko for å få psykiske problemer enn barn med foreldre som bor sammen. De konkrete årsakene sies det lite om som man kan vel tenke at store omveltninger i livet til barnet som endret livssituasjon, endret økonomi og eventuelle konflikter kan påvirke (Steenstrup-Duch, 2012). På en annen side når man sammenligner Norge med internasjonale tall på barn med psykiske lidelser kommer norske barn godt ut. Her er det også vanskelig å gi noe konkret svar på hvorfor det er sånn men det spekuleres i at det kan være kulturelle forskjeller som spiller inn blant annet i forhold til disiplin, rom for å vise følelser, skolens håndtering av atferdsvansker og landets økonomi kan spille en rolle her.

Det optimale for barn i vanskelige livssituasjoner vil være om foreldrene eller de nærmeste omsorgspersonene er de som klarer å gi barnet det de har behov for. Slik som i konfliktfylte samlivsbrudd, som det er tatt utgangspunkt i her, anser vi det for at samtale som verktøy kan gjøre en stor forskjell for barnet, det å ha mulighet til å snakke med noen. Det finnes ikke en oppskrift eller en riktig måte å gjøre dette på, hva som er den beste løsningen må hver enkelt familie komme fram til ved å ta hensyn til familiens behov og ønsker. Samarbeidet vil kanskje være mest utfordrende i starten og det er da det er mye som skal besluttes, men kan man tenke at på sikt når bitterheten, sårheten og konflikten forhåpentligvis roer seg litt at man da kan få til et samarbeid som er bra for alle parter. Uenigheter kan man støte på, det som er viktig er hvordan man håndterer og løser slike uenigheter på sikt. Fagpersoner vil kunne være en objektiv part og vil lettere kunne sette barnet i fokus, ettersom fagpersonene ikke er en del av konflikten. Det å sette tanker, følelser og opplevelser i system kan bidra til at barnet får det bedre på lang sikt.

5. AVSLUTNING

I denne oppgaven har vi forsøkt å besvare problemstillingen: Hvordan kan samtale bedre barns forståelse og håndtering i vanskelige livssituasjoner? Vi vil avslutningsvis oppsummere og trekke vår konklusjon ut i fra presentert teori og den kunnskapen vi har tilegnet oss gjennom arbeidet med denne oppgaven. Med denne problemstillingen ønsket vi å belyse viktigheten av å se barna og at de kan ha mulighet til å ha en trygg voksen å snakke med når de befinner seg i en vanskelig livssituasjon. Fagpersonene bør også inneha en del kunnskap om barn og deres utvikling for på best mulig måte kunne møte barnet. Barn er også

forskjellige og vi vil være nødt til å ta individuelle hensyn, men en generell kunnskap vil gjøre at vi lettere ser hvordan vi kan møte barnet.

Vår forståelse etter å ha arbeidet med denne oppgaven og problemstillingen, er at samtale som verktøy vil være et positivt tiltak for barn i vanskelige livssituasjoner. På bakgrunn av litteraturen vi har fordypet oss i er vår forståelse at det vil være viktig at barn får hjelp til å bearbeide sine følelser og tanker og få en bedre forståelse av situasjonen. Vi innser også at fagpersonenes kompetanse og deres kunnskap om barn vil være viktig for å ivareta barnets behov i et familieperspektiv. Det at fagpersonen har kunnskap om seg selv, barns utvikling, kommunikasjon og relasjon kan bidra til at barnet blir satt i fokus og får hjelp til å forstå og bearbeidet situasjonen sin. Kanskje kan dette på lang sikt forebygge psykiske utfordringer senere i livet hos barnet ved riktig tilnærming. Det vil uansett være vanskelig å få noen konkrete målbare tall på hva som eventuelt har forårsaket psykiske lidelser hos barn som har vært i vanskelige livssituasjoner. Det er mange faktorer som kan spille inn og det vil være vanskelig å si at konkrete situasjoner har gitt psykiske vansker. Det at fagpersonen tilpasser både seg selv og samtalen til barnet og barnets behov vil være avgjørende for nytteverdien for barnet. En tanke som har slått oss i arbeidet med denne oppgaven er, om foreldrene er for opptatt i konflikten og ikke er i stand til å ta den rollen som samtalepartner ovenfor sine egne barn. Samtidig som de ikke tillater eller ønsker at en fagperson kommer inn og tar den oppgaven, hvem ivaretar barnet og barnets behov da? Kan man tenke at det er slik i mange tilfeller da det ikke automatisk kommer en fagperson inn som ivaretar barnet?

Det er mye man kan ta tak i og mange retninger man kan gå når man skriver om et tema som dette. Vi har hele tiden vært klar på at det er samtalen med barn vi ønsket og konsentrerer oss om i denne oppgaven selv om vi til tider tok oss selv i å skli ut i andre retninger. Barns psykiske helse og konsekvenser av vanskelige livssituasjoner og familierapeutisk tilnærming er noe vi har lest mye om, men sett oss nødt til å begrense i selve oppgaven for og ikke miste fokuset. Dette er nok områder som ville fått større plass om vi skulle ha utvidet og videreutviklet oppgaven vår.

Litteratur

Befring, E. (2007) «*Forskningsmetode med etikk og statistikk*» Oslo: Det Norske Samlaget.

Bufetat (2014) «*Barnets beste ved samlivsbrudd*»

Tilgjengelig fra:

<http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/BarnetsBesteVedSamlivsbrudd.pdf> Lastet ned:

08.04.14

Dalland, O. (2012) «*Metode og oppgaveskriving*» 5.utg. 2.oppl. (2013) Oslo: Gyldendal Akademisk.

Eide, H. og Eide, T. (2007) «*Kommunikasjon i relasjoner – samhandling, konfliktløsning, etikk*» 2. utgave (2008) Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Gamst, K. T. (2011) «*Profesjonelle barnesamtaler, å ta barn på alvor*» Oslo: Universitetsforlaget.

Grønlie, R (2010) «*Ny samtalemetode ser barna bedre*»

Tilgjengelig fra:

<http://www.forskning.no/artikler/2010/februar/241280> Lastet ned: 07.04.14

Haaland, K. R. (2002) «*Barnet i skilsmissen - et barneperspektiv på familieomforming*» Oslo: Universitetsforlaget.

Halvorsen, K. (2008) «*å forske på samfunnet - en innføring i vitenskapelig metode*» 5. utgave, Oslo: Cappelen akademisk forlag.

Holme, I. M. og Solvang, B. K. (1996) «*Metodevalg og metodebruk*» Otta: Engers Boktrykkeri A/S.

Holmsen, M. (2002) «*Samtalebilder - en vei til kommunikasjon med barna*» Oslo: Cappelen akademiske

Håkonsen, K. M. (2009) «*Innføring i psykologi*» 4.utg. 4.oppl. (2011) Oslo: Gyldendal Akademisk

Johnsen, A. og Torsteinsson, V. W. (2012) «*Lærebok i familieterapi*» Oslo: Universitetsforlaget.

Langballe, Å. (2011) «*Den dialogiske barnesamtalen- hvordan snakke med barn om sensitive temaer*» Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

Tilgjengelig fra:

<http://www.nkvts.no/biblioteket/Publikasjoner/Den-dialogiske-barnesamtalen-hvordan-snakke.pdf> Lastet ned: 08.04.14

Moxnes, K. (2003) «*Skånsomme skilsmisser - med barnet i fokus*» Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Noack, T. (2005) «Langt flere barn opplever foreldrebrudd enn det skilsmissestatistikken viser».

Tilgjengelig fra:

<http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/langt-flere-barn-opplever-foreldrebrudd-enn-det-skilsmissestatistikken-viser> Lastet ned: 29.04.14

Rød, P.A, Ekeland, T.J, Thuen, F. (2008) «*Barns erfaringer med konfliktfylte samlivsbrudd: Problemforståelse og følelsesmessige reaksjoner*».

Tilgjengelig fra:

<http://www.sakkyndig.com/psykologi/artvit/rod2008.pdf> Lastet ned: 16.09.13

Røkenes, O. H. og Hanssen, P. H. (2002) «*Bære eller bryte - kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*» 3. opplag (2004) Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.

Skau, G. M. (2005) «*Gode fagfolk vokser – personlig kompetanse i arbeid med mennesker*» 3. utgave, Oslo: Cappelen Damm.

SSB (2013) «*Ekteskap og skilsmisser*»

Tilgjengelig fra:

<http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/ekteskap> Lastet ned: 30.04.14

Stangeland, S (2006) «*Kva gjer ei skilsmisse med barnas psykiske helse*»

Tilgjengelig fra:

<http://www.forskning.no/artikler/2006/april/1144325208.6> Lastet ned: 07.04.14

Steenstrup-Duch, A. (2012) «*små barn, store problemer*»

Tilgjengelig fra:

<http://www.forskning.no/artikler/2012/februar/313034> Lastet ned: 07.04.14

Størksen, I. (2006) «*Psykososiale konsekvenser blant barn og ungdom ved samlivsbrudd*»

Tilgjengelig fra:

[http://laringsmiljosenteret.uis.no/getfile.php/SAF/Bilder/Publikasjoner/Barn%20i%20Norge%202006%20\(bare%20de%20ti%20sidene\).pdf](http://laringsmiljosenteret.uis.no/getfile.php/SAF/Bilder/Publikasjoner/Barn%20i%20Norge%202006%20(bare%20de%20ti%20sidene).pdf) Lastet ned: 14.09.13

Tetzchner, S. V. (2001) «*Utviklingspsykologi - barne- og ungdomsalderen*» Oslo: Gyldendal Akademisk

Fosse, R (2009) «*Arv og miljø - Ingen gener for psykiske lidelser*» Tidsskrift for norsk psykologforening Vol 46, nummer 6

Tilgjengelig fra:

http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=82599&a=4 Lastet ned: 05.05.12

vfb.no, Voksne for barn (2013) «*Kjære mamma og pappa*»

Tilgjengelig fra:

http://www.vfb.no/no/om_barn_og_psykisk_helse/familie/skilsmisse/Skilsmisse+-+som+barna+opplever+det.b7C_wlvUXZ.ips Lastet ned: 05.05.14

Øvreeide, H. (2009) «*Samtaler med barn, metodiske samtaler med barn i vanskelig livssituasjoner*» 3. utgave (2011) Kristiansand: Høyskoleforlaget.